

SSN Dariusz Zawistowski
Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa

Szanowny Panie Prezesie, Szanowni Państwo Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, Szanowni Zebrani

Dziękuję za zaproszenie i możliwość udziału w dorocznym zgromadzeniu sędziów Trybunału Konstytucyjnego oraz zabrania głosu jako przedstawiciel Krajowej Rady Sądownictwa. Jest to dla mnie honor i zaszczyt, tym bardziej, że obecne Zgromadzenie Sędziów Trybunału Konstytucyjnego zostało poświęcone przedstawieniu najważniejszych dla Państwa i obywateli orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2015 r., a z uwagi na wyjątkowe znaczenie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego jest to wydarzenie wielkiej wagi także dla całego sądownictwa w Polsce.

Doroczne uroczyste zgromadzenie sędziów TK jest z pewnością stosowną okazją do podziękowania sędziom TK za trud orzekania w skomplikowanych sprawach, o szczególnie doniosłym znaczeniu dla Państwa i obywateli. Z tej okazji chciałbym skorzystać i pogratulować także sędziom TK efektów ich pracy orzeczniczej. Wśród prawników powszechnie doceniana jest wnikliwa analiza zagadnień ocenianych przez TK i sposób wykładni badanych przez TK przepisów. Buduje to niewątpliwie autorytet TK i podnosi znaczenie jego orzecznictwa, które w związku z tym jest często przywoływane w praktyce stosowania prawa i do którego często i zwykle z największą uwagą odnoszą się sądy w uzasadnieniach własnych orzeczeń. Tego rodzaju stwierdzenia w przypadku TK są stale aktualne od wielu lat. Przywoływanie ich w roku jubileuszu 30 - lecia TK pozwala twierdzić, że TK na trwale uzyskał szczególnie wysoką pozycję i uznanie jako jeden z najważniejszych organów Państwa Polskiego.

Nie można jednak nie zauważyć, że miniony rok był jednocześnie dla TK okresem szczególnym w jego historii. Praca TK została bowiem poważnie zakłócona przez próby podważenia jego niezależności i znaczenia. W ciągu ostatnich kilku miesięcy władza ustawodawcza kilkakrotnie zmieniała przepisy ustawy o TK, które w sposób niedopuszczalny dla standardów państwa prawa ingerowały w niezależność TK i niezawisłość jego sędziów. W świetle wyroków TK z dnia 9 grudnia 2015 r. i z dnia 9 marca 2016 r. nie powinno to obecnie budzić wątpliwości. Padały także pod adresem sędziów TK zarzuty między innymi uzależnienia politycznego, wypowiedane przez osoby piastujące ważne funkcje państwowe. Wzbudziły one powszechny niepokój i sprzeciw wielu środowisk prawniczych, gdyż ewidentnie godziły w niezawisłość sędziów TK. Bardzo cenna wydaje się ich solidarna postawa w tym zakresie.

W tych niecodziennych okolicznościach TK stanął przed wyzwaniem, których w dobie współczesnej prawdopodobnie nie doświadczył żaden sąd konstytucyjny w Europie. Jestem przekonany, że sprostanie tym wyzwaniom przez sędziów TK nie byłoby możliwe bez ich determinacji i szczególnie odpowiedzialnej postawy, wynikającej z poczucia obowiązku, wagi podejmowanych decyzji i zrozumienia ustrojowej pozycji sądownictwa konstytucyjnego oraz jego znaczenia w demokratycznym państwie prawnym.

W przypadku poważnych zagrożeń dla Państwa, jego instytucji i obywateli uprawnione staje się odwołanie do pewnych symboli ważnych dla społeczeństwa. Z perspektywy sędziego i członka KRS chciałbym odwołać się do tekstu ślubowania, który każdy sędzia składa przy objęciu swojego urzędu. Zawiera ono przyrzeczenie stania na straży prawa. Z pełnym przekonaniem chciałbym stwierdzić, że w mojej ocenie sędziowie TK stali nieugięcie na straży Konstytucji, niezależności TK i swojej niezawisłości. Zasluguje to na najwyższy

szacunek i uznanie. Takie oceny prezentuje powszechnie także środowisko sędziów w Polsce. Liczne zgromadzenia sędziów i stowarzyszenia sędziowskie podjęły uchwały, z których to wyraźnie wynika.

Podsumowanie rocznej działalności TK obejmuje wiele istotnych aspektów funkcjonowania tego organu. Pan Prezes TK w swoim wystąpieniu przedstawił już szereg orzeczeń TK szczególnie istotnych dla Państwa Polskiego i jego obywateli. Jako przedstawiciel KRS chciałbym odnieść się bliżej do tych orzeczeń, które były związane z zagadnieniem niezależności władzy sądowniczej i niezawisłości sędziów. Powszechnie przyjmuje się, że te wartości stanowią fundament państwa prawa. Do obowiązującej Konstytucji wprowadzono szereg przepisów zawierających gwarancje ustrojowe niezależności sądów i trybunałów oraz niezawisłości sędziów. Fundamentalne znaczenie ma art. 10 Konstytucji potwierdzający zasadę odrębności władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej oraz zasadę równowagi tych władz a także art. 173 deklarujący niezależność władzy sądowniczej od pozostałych władz i art. 178 mówiący o niezawisłości sędziów w sprawowaniu swojego urzędu.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał znaczenie niezależności władzy sądowniczej dla prawidłowego funkcjonowania państwa prawnego. Ostatnio czynił to przede wszystkim w wyrokach dotyczących oceny konstytucyjności przepisów zawartych w ustawach nowelizujących ustawę o TK. Z perspektywy KRS są one niezwykle ważne, choć pozycja ustrojowa TK i sądów sprawujących wymiar sprawiedliwości nie są tożsame. TK podkreślił jednak kilkakrotnie w tych wyrokach, że sądy i trybunały tworzą wspólnie władzę sądowniczą, a pomiędzy działalnością orzeczniczą TK i sądów zachodzi silny związek, wynikający przede wszystkim z możliwości występowania przez sądy o zbadanie konstytucyjności przepisów, które mają być zastosowane w rozpoznawanych przez sądy sprawach. TK potwierdził także w tych orzeczeniach legitymację KRS do wystąpienia z wnioskiem o zbadanie zgodności z konstytucją przepisów ustawy o TK, w kwestiach dotyczących niezależności TK i niezawisłości sędziów TK. Chciałbym podkreślić, że kiedy w listopadzie 2015 r. KRS po raz pierwszy w swojej historii skierowała taki wniosek do TK to istnienie takiej legitymacji nie było całkiem oczywiste. Pojawił się nawet formalny zarzut kwestionujący uprawnienia KRS w tym zakresie.

Trybunał Konstytucyjny odniósł się także do zagadnienia właściwego rozumienia pojęcia niezawisłości sędziowskiej. Przywołał między innymi wyroki ETPCZ, w których stwierdzono, że zasada niezawisłości sędziowskiej stanowi istotny element prawa do sądu i gwarancję poszanowania praw i wolności człowieka, a dla oceny istnienia niezawisłości sędziowskiej istotne jest między innymi uwzględnienie czy organ sądowy „sprawia wrażenie niezawisłości”. To stanowisko, odnoszące się wprost do zagadnienia niezawisłości sędziów TK ma jednak szersze znaczenie i będzie w praktyce bardzo ważne także dla pozostałych sędziów.

W dniu 14 października 2015 r. (Kp 1/15) zapadł wyrok TK, w którym uznano za niezgodny z konstytucją przepis ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych przewidujący dla Ministra Sprawiedliwości uprawnienie do żądania akt postępowania sądowego przed jego zakończeniem. TK uznał, że jest to nieuprawnione wkroczenie władzy wykonawczej w sferę zastrzeżoną dla sądów i może być uznane za środek wywierania nacisku na sędziego, rzutujący na jego niezawisłość. To stanowisko TK ma dla sądownictwa powszechnego nadzwyczaj istotne znaczenie. KRS upatruje bowiem obecnie podstawowych zagrożeń dla niezależności sądów i niezawisłości sędziów w przyznawaniu Ministrowi Sprawiedliwości coraz szerszych uprawnień nadzorczych, formalnie w sferze nadzoru administracyjnego nad sądami, jednakże w praktyce ingerującymi zbyt w niezależność sądów i niezawisłość sędziów. To na tym polu dochodzi

najczęściej do napięć pomiędzy władzą wykonawczą i sądowniczą. Krajowa Rada Sądownictwa od dawna kwestionuje zasadność takiego modelu nadzoru administracyjnego nad sądami i postuluje jego powierzenie Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego. Obecnie wątpliwości w tym zakresie potęguje dodatkowo połączenie urzędu Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego oraz przyznanie Prokuratorowi Generalnemu znacznie szerszych uprawnień procesowych niż poprzednio, kiedy te funkcje były również połączone.

Na koniec chciałbym odnieść się do niezwykle aktualnego dla sądownictwa problemu odmowy publikacji wyroku TK z 9 marca 2016 r. wydanego w sprawie K 47/15. W środowiskach prawniczych powszechnie podkreśla się związane z tym niebezpieczeństwo dla systemu prawnego w Polsce. Sądy mogą stanąć wkrótce przed problemem oceny skutków wydania przez TK wyroków, które nie zostały opublikowane. KRS w podjętej niedawno uchwale zwróciła uwagę na istniejący obowiązek publikowania orzeczeń TK i moc wiążącą tych orzeczeń po ich ogłoszeniu przez TK, mimo ich nieopublikowania. TK ogłaszając wyrok z dnia 9 marca 2016 r. podkreślił zaś, że z chwilą ogłoszenia wyroku stwierdzającego niekonstytucyjność przepisu następuje uchylenie domniemania jego zgodności z Konstytucją. Coraz liczniejsze są stanowiska różnych gremiów prawniczych, w tym zgromadzeń sędziów, które w podobny sposób interpretują zaistniałą sytuację. Zmniejsza to wprawdzie ryzyko poważnego kryzysu grożącego systemowi wymiaru sprawiedliwości i całemu Państwu, ale nie jest w stanie zastąpić właściwego rozwiązania zaistniałego problemu. W pełni aktualne pozostają zatem apele, w tym także apele KRS, pod adresem władzy ustawodawczej i wykonawczej o rozwiązanie istniejącego kryzysu w zgodzie z literą prawa i zachowaniem standardów obowiązujących w państwie prawa.

Dziękuję za uwagę.